

PRAGMATICA REPORTAJUL RADIOFONIC

Dr. FLORENTINA POPA

Reportajul radiofonic este o narațiune care descrie o întâmplare prezentând faptele în ordine cronologică, dar oferind detalii de decor, de psihologie a personajelor, astfel încât prin intermediul imaginilor sonore ascultătorul să aibă impresia că participă la acel eveniment. Spre deosebire de știri, reportajul se concentrează pe răspunsul la întrebarea de ce, care sunt cauzele și ce efecte vor avea faptele narate. Însă există caracteristici și convenții specifice discursului știrilor, diferit de cele ale limbajului vorbit. Nu evenimentul relatat determină forma, conținutul și semnificația știrii, ci știrea determină semnificația evenimentului. În funcție de trăsăturile sistemului de semne și de contextul în care este generată și receptată, știrea poate modifica înțelesul realității pentru ascultători. Din punctul de vedere al ascultătorului avizat am analizat relația dintre structurarea verbală coroborată cu cea paraverbală¹ în cazul unui reportaj difuzat de BBC pe 30 noiembrie 2004 în cadrul transmisiunii informative de la ora 14. Reportajul este de sine stătător, cu o durată de șase minute și are ca temă tânăra generație și alegerile electorale. Deși face parte din aceeași transmisiune informativă, totuși este total diferit atât din punct de vedere al strategiei, scenariului și interpretării comparativ cu celelalte materiale informative difuzate, cum ar fi știrile.

Sunetul clopoțelului, zgomote de voci în pauză ...

Anul acesta pentru 170 000 de elevi din ultima clasă de liceu a sunat de intrare în viața cetății. La revoluție aveau trei ani, acum au ajuns la vârsta primului vot și a unor așteptări pe măsură.

Insert: Să se schimbe tot, tot tot tot.

În școlile românești cursul scurt de democrație începe în clasa a treia cu orele de educație civică. În anii următori disciplina se transformă în cultură civică. În ultima clasă de liceu însă sarcina este lăsată în seama diriginților sau a profesorilor de științe sociale. Unii dintre elevi găsesc interesantă materia de studiu.

Insert: (vocea unei eleve) Din întâmplare noi chiar la școală facem o oră specială despre partide politice, este o oră opțională și cred că ne ajută foarte mult pentru că nu știam mai nimic.

- *Câtă lume merge la această oră opțională?*
- *Toată clasa. Dar nu sunt mulți care au ocazia asta. Putem să spunem că noi am avut o șansă. Am discutat despre partide, și le-am luat la rând cu obiectivele lor, ce au făcut și ce-și propun să facă, și am înțeles mai bine... ce s-a făcut până acum și ce se poate rezolva.*

Cât ai clipi se încinge o dispută electorală după aproape toate regulile:

- *Traian Băsescu spune că o să schimbe, o să schimbe și schimbă tot. Deși nu prea cred că o să se realizeze chiar atât de repede, și Năstase se spune că a furat...că așa, totuși au realizat ceva, cât de cât dar au realizat ceva.*

- *Adică ce?*

- *Adică econ...*

- *Nu s-a făcut mai nimic.*

- *Nu știu, dar eu am impresia că econom....*

- *În campania asta își propun aceleași lucruri pe care le-au propus și acum patru ani.*

- *Păi la fel face și Băsescu.*

- *Nu-i adevărat, Băsescu nu a apucat să fie la putere, înțelegi ...*

- *În fine .....*

Schimbare de atmosferă și de atitudine:

Ciripit de păsărele ... Într-una din extremitățile parcului Cișmigiu se găsește un venerabil colegiu național, unde au învățat, printre alții, George Călinescu și Ion Barbu. Soare cu dinți, lume puțină. La câțiva metri

¹ *Paraverbalul definit ca totalitatea trăsăturilor non-verbale (vocale su nu), pe care participanții le utilizează în conversație.* Denis MCQUAIL, *Comunicarea*, Iași, Ed. Institutul European, 1999, pg 86.

de banca pe care m-am așezat, doi băieți și o fată, care bănuiesc că s-au dedat unui obicei vechi de când școala: chiulul. Bănuială greșită, cel puțin în cazul unuia dintre băieți, care ezită în primă instanță să vorbească:

- *Nu pot să răspund, n-am mai făcut, eu nu mai am școală de o bucată de timp, nu am decât șapte clase și ...asta e ! Ce să-i faci.*

După ce acceptă să intrăm în vorbă nu face nici un secret din beneficiarul votului său din primul tur:

- *Îl am pe Becali favorit, frate.*

- *De ce?*

- *Că-mi place de el. ...e super marfă.*

- *Și înafara de el ți-a mai sărit cineva în ochi?*

- *Nu, Năstase, Băsescu, ăștia numai vrăjeli, că face, că drege, că taie, că spintecă. Nu face nimic.*

- *Ar fi hazardat să te întreb despre .. platforma politică a lui Gigi Becali?*

- *Da, nu le am cu de-astea.*

- *Păi și atunci este un vot așa...*

- *Nu, pur și simplu îmi place de el și îl votez pe Becali, că așa vreau eu. Nu știu. Hmm.....*

- *După vot ai idee cam cum ai putea să-i tragi la răspundere pe ..unu, doi, trei politicieni care te-au nemulțumit într-un fel sau altul?*

- *Nu, nu, n-am nici o idee.*

Câteva zeci de metri mai încolo vechiul liceu își vede de ale sale:

O să discutăm astăzi despre partidele politice din România și...

Nuți Cazacu este profesoară de istorie. Îmi spune că teme precum funcționarea democrației sunt abordate în clasa a douăsprezecea în aproximativ cinci, șase ore de curs. Programa e încărcată, iar bacalaureatul întotdeauna prea aproape. Totuși elevii sunt interesați, spune doamna profesoară de istoria recentă, și de activitatea politică.

- *Discutăm despre ce se întâmplă în afara statelor noastre, despre ce se întâmplă la noi în țară, ăăă, realizăm că lucrurile nu sunt tocmai la fel, că democrația noastră este o semidemocrație practic. E adevărat că generația de azi e oarecum revoltată de ceea ce se întâmplă ....*

- *Cum ați aprecia că votează un tânăr de optsprezece ani din România de astăzi. Ce-l influențează cel mai tare din punctul dumneavoastră de vedere?*

- *Cred că întâi de toate îi influențează caracterul persoanei respective. Să fie o persoană cu coloana vertebrală, care să-și mențină promisiunile electorale, ăă, care să meargă pe ideea aceea de democrație clară, ă, eu știu, de înlăturarea corupției, pentru că sunt destul de înverșunați împotriva acestei corupții..*

- *Credeți că voturile sunt niște voturi în cunoștință de cauză?*

- *Eu cred că generația de astăzi are putere de discernământ.*

Iar exemple de discernământ mi-au fost furnizate cu ghiotura. De pildă în legătură cu programele de guvernare.

- (vocea unui elev) *Se spune doar că se va îmbunătăți, dar nu se spune cum se va îmbunătăți. Mie îmi place că sună bine. Adică o să se îmbunătățească în această privință, în acest sector viața va fi mai bună. Dar cum anume va fi mai bună. Cum anume pot să particip eu, pentru că nu ei vor lucra pentru mine, eu va trebui să lucrez. Dar trebuie să știu și ce trebuie să fac, nu?*

Ori în privința campaniilor electorale.

- (vocea unei eleve) *Prea puțin mă intereseazăăă, imm..., loviturile de culise dintre candidați și loviturile care deja nici nu mai știu care este adevărată și care nu. Deci programe și fapte, asta mă intereseze cel mai mult și mă și convinge cel mai bine.*

Sau despre politica externă (vocea aceleiași eleve):

- *Pe plan extern se vorbește despre o integrare în Uniunea Europeană și atât, dar nu și despre implicații, despre nivelul pe care înseamnă că îl atinge România în momentul în care a ajuns acolo. Și pe plan intern iarăși promisiuni că o să creștem pensiile și așa mai departe, care pe mine nu mă conving pentru că nu mă pot încrede.*

Botezați grăbit în fel și chip, generația X, generația prezervativ, sau generația internet printre altele: cei care votează anul acesta pentru prima dată par în bună măsură să știe ce vor de la politicieni. Și mai încurajator: reușesc cu foarte multă naturalețe să nu se ia prea tare în serios.

- *Ne spetim să învățăm și ... răsete și voci ...*

Reportajul săptămânii a fost realizat de *Filip Stan David*.

Strategia reportajului este determinată de obiectivele propuse. Obiectivul principal este să reflecteze în ce măsură elevii claselor a douăsprezecea, care vor vota pentru prima dată, sunt

pregătiți să aleagă dintre ofertele electorale. Implicat scenariul oferă informații și despre învățământ, despre influența familiei, a mediului.

Strategia pe care o alege redactorul este juxtapunerea a trei secvențe, fiecare dintre ele descriind un grup sau o categorie de tineri. În introducerea scenariului sunetul soneriei și zgomotele caracteristice recreațiilor școlare creează atmosfera, au atât un rol fatic cât și unul conativ. Pentru ascultătorii care au trecut de această perioadă aceste sunete reînvie amintiri. Din punct de vedere pragmatic aceste sunete, care durează câteva secunde până intervine redactorul, au o funcție extensiv referențială, dar în același timp orientează așteptările ascultătorului, reprezintă topicul nonverbal. Apoi urmează o foarte scurtă introducere de numai două propoziții care continuă topicul inițial și dau izotopia întregului material. Prima propoziție informează despre numărul celor care vor vota anul acesta pentru prima dată, dar continuă ideea din preambul. Sunetul soneriei, care în mod obișnuit anunță intrarea la ore, pentru acești tineri marchează asumarea unui nou rol, de cetățean. A doua frază are două părți și din punct de vedere sintactic, dar și temporal, atunci și acum. *La revoluție aveau trei ani, acum au ajuns la vârsta primului vot și a unor așteptări pe măsură.*

Punctul zero îl reprezintă revoluția, **atunci** aveau trei ani, **acum** momentul primului vot, a implicării în viața cetății. Dacă marea majoritate a cetățenilor cu drept de vot au trăit și vremurile în care votul era doar o îndatorire nu și un drept, acești tineri au minime amintiri din acea perioadă, aveau doar trei ani. Educația lor a avut loc în această perioadă postrevoluționară, de tranziție spre democrație, și nu au alt termen de comparație. Tocmai acesta este specificul acestei generații, ei vor vota, iar oferta cuprinde în mare parte oameni care au fost educați și au trăit realitățile unei dictaturi, unii chiar au făcut parte, la diverse niveluri, din acel regim. Care sunt așteptările lor? Să se schimbe tot, tot, tot, spune o elevă. Este o reacție de negare a trecutului mai îndepărtat sau mai recent.

Din punct de vedere pragmatic cele două fraze din introducere satisfac principiul de pertinență. Cu o economie de cuvinte remarcabilă redactorul dă suficiente informații despre tema ce urmează a fi dezvoltată pe parcurs. Un număr semnificativ de votanți își vor exercita pentru prima oară acest drept. Sunt ei pregătiți pentru asta, este topicul introducerii, care orientează izotopia întregului reportaj. Redactorul își asumă rolul unui narator care ne aduce la cunoștință o fațetă a realității pe care o trăim. Tonul este neutru, timpul este mediu, cuvintele rostite clar permit decodarea rapidă a informației. Structurarea introducerii atât din punct de vedere semantic cât și din punct de vedere sintactic duc spre o interpretare referențială, deși în prima propoziție este folosită metafora *a sunat de intrare în viața cetății*, iar în cea de-a doua frază cele două propoziții coordonate realizează o juxtapunere temporală, aceste procedee stilistice înlesnesc decodarea mesajului atât la un prim nivel strict referențial, dar pot deschide și alte niveluri intertextuale. Din punct de vedere conotativ sintagma *a sunat de intrare în viața cetății* poate fi decodată:

- asumarea unor responsabilități;
- un proces de inițiere la trecerea spre maturitate.

A doua frază, însă, poate orienta interpretarea și mări posibilitățile de semnificare, la revoluție tinerii de atunci și-au dat examenul de maturitate și au schimbat regimul politic. Atunci tinerii descriși în prima frază aveau doar trei ani, dar astăzi ei își trec examenul de maturitate prin intermediul primului vot, dar care la fel poate fi decisiv luând în calcul contextul în care a fost difuzat acest reportaj, înainte de turul al doilea al alegerilor prezidențiale. Insertul care încheie introducerea anunță un vot negativ al tinerilor votanți.

Linia melodică este preponderent neutră, cu o ușoară intonație ascendentă pînă înaintea verbului, astfel cuvântul **liceu** reprezentând culmea melodică și centrul de gravitate al propoziției, care coincid cu accentul cuvântului pus pe a doua silabă, dar și cu maximumul forței expiratorii. Eroii reportajului sunt elevii din ultima clasă de liceu, iar acest vârf melodic pun în evidență verbul - **a sunat** și apoi tonul descendent spre finalul frazei accentuează întreaga sintagmă *a sunat de intrare în viața cetății*.

Anul acesta pentru o sută șaptezeci de mii de elevi din ultima clasă de liceu a sunat de intrare în viața cetății.

În cea de-a doua frază se folosește antiteza, **la revoluție** și **acum** sunt termenii opuși, care reprezintă începutul celor două propoziții coordonate, dar centrul de gravitate îl reprezintă vârsta pe care o aveau acești tineri atunci și acum. Prima propoziție a celei de-a doua fraze este destul de scurtă astfel încât prima parte a curbei își lungeste durata și ultima parte se scurtează, iar tonul coboară brusc accentuând finalul.² Pauza scurtă dintre propoziții marchează opoziția dintre termenii opuși. În cea de-a doua propoziție tonul este ascendent, vârful de intonație este același cu centrul de gravitate – **primul vot** – dar se menține și pentru partea finală – și a unor **așteptări pe măsură** – ultimul cuvânt al sintagmei are accentul pe ultima silabă astfel ia asupra sa vârful curbei intonației și căderea și detenta.³ Insertul care urmează întărește cele spuse de redactor anterior. *Să se schimbe tot, tot, tot...*

Dar în ce măsură sunt ei pregătiți să înțeleagă prezentul pe care îl trăiesc? Cine le furnizează informațiile care să le permită să înțeleagă ceea ce trăiesc, să schimbe tot punând însă altceva în loc?! În partea a doua a introducerii, imediat după primul insert, urmează trei propoziții care enumeră care sunt sursele de informație. Începând din clasa a treia elevii au un curs scurt de democrație, **educație** civică, care ulterior se transformă în **cultură** civică. Dar în clasele terminale elevii de liceu nu mai fac nici o disciplină care să abordeze astfel de teme, rămâne la latitudinea diriginților sau a profesorilor de științe sociale această pregătire. Și tocmai în perioada în care acești tineri vor vota. Explicit această enumerare din primele două propoziții are rolul informativ, dar implicit sintagme precum *cursul scurt de democrație*, conjuncția **însă** din fraza a treia, precum și schimbarea semnificativului pentru același semnificat - la început este un curs scurt, apoi disciplină, ca mai apoi să devină o sarcină, sugerează o lacună a învățământului preuniversitar din anii terminali. Această idee este indusă implicit și prin timpurile verbale folosite. În prima frază verbul este la timpul prezent, diateza activă – cursul scurt de democrație **începe**, apoi în cea de-a doua verbul este tot la prezent, dar diateza reflexivă - disciplina **se transformă**, iar în cea de-a treia frază avem verbul a lăsa la diateza pasivă, formată din prezentul verbului a fi și participiul trecut a verbului a lăsa – sarcina **este lăsată**. Relația dintre subiect și predicat se modifică pe parcurs. În prima frază timpul prezent și diateza activă exprimă acțiune temporală, cursul (adică obiectul, care în propoziție este subiectul) acționează asupra subiectului subînțeles, elevii, începând din clasa a treia sub denumirea de educație civică. Relația verbului cu subiectul reportajului – elevii – este indirectă. Apoi disciplina se transformă în cultură civică, verbul este la diateza reflexivă, ceea ce din punct de vedere semantic ar presupune ca subiectul să facă acțiunea pe care tot el o suferă. Dar în acest caz subiectul propoziției suferă acțiunea făcută de alt subiect subînțeles (cadre din *Ministerul Învățământului*, de exemplu). Iar în final disciplina devine sarcină care **este lăsată în seama diriginților sau a profesorilor de științe sociale**. Diateza pasivă pune în evidență relația semantică de pasivitate, sintactic complementul de agent este cel care suferă acțiunea prin intermediul subiectului. Iar în ultima frază verbul revine la prezent, diateza activă, *unii dintre elevi găsesc interesantă materia de studiu*, ba mai mult este și centrul de gravitate al frazei, iar accentul se suprapune peste accentul propriu cuvântului, **găsesc**, și detenta este mai puternică atrăgând atenția asupra adverbului **interesantă**, coroborat cu tonul descendent de final întreaga sintagmă *găsesc interesantă materia de studiu* este pusă în evidență ca o concluzie a celor relatate despre modul în care elevii pot discuta despre organizarea politică și ofertele electorale. Dialogurile ulterioare inserate sunt argumente care susțin informațiile din partea introductivă.

Ultima frază a introducerii orientează topicul discursului, doar **unii** dintre elevi **găsesc** interesantă materia de studiu. Tot implicit orientează interpretarea receptorului și marcarea suprasegmentală. Se folosește marcarea suprasegmentală intensivă prin accentuarea cuvintelor care reprezintă factori de coagulare a frazei, mai puțin marcarea extensivă, linia melodică a frazei. Tonul se menține neutru, linia melodică este aproape imperceptibil ascendentă spre mijlocul propoziției și coboară spre final, accentul însă cade pe cuvintele care construiesc sensul mesajului

² Lidia SFÎRLEA, *Pronunția românească literară <stil scenic>*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970, pg 170

³ Lidia SFÎRLEA, *op.cit.*, pg 170

și sunt urmate de o foarte mică pauză manifestată prin accentuarea silabei finale. În general toate fonemele sunt rostite clar, dar în cazul cuvintelor accentuate sunetele finale se aud foarte clar, forța expiratorie este mai mare, ceea ce dă posibilitatea receptorului să stabilească corespondența semnificant/semnificat și sensul mesajului pe care emițătorul dorește să-l transmită până în acel moment. Interpretantul introducerii se sprijină pe aceste cuvinte cheie, iar acesta reprezintă baza de interpretare a întregului discurs.

Din punctul de vedere al structurii gramaticale întreaga introducere este formată din fraze cu câte o propoziție. Alternează propozițiile lungi cu cele scurte. La finalul fiecărei fraze tonul este descendent marcând finalul, dar și crearea unui anumit ritm, completat și de faptul că toate cele trei propoziții încep cu prepoziția **în**, care are rolul de a imprima un ritm acestei succesiuni temporale. Este o enumerare, toate cele trei fraze continuă aceeași idee, dar pentru ani de studiu diferiți, în sens ascendent, pornind de la clasa a treia spre anii terminali ai liceului. Pe ansamblu accentuarea cuvintelor și linia melodică ar putea fi reprezentată astfel:

În școlile românești / cursul scurt de democrație începe în clasa a treia / cu orele de educație civică. În anii următori / disciplina se transformă în cultură civică. În ultima clasă de liceu însă / sarcina este lăsată în seama diriginților sau a profesorilor de științe sociale. Unii dintre elevi găsesc interesantă materia de studiu.

Al doilea insert continuă concluzia pe care o anunță redactorul la finalul introducerii – *unii dintre elevi găsesc interesantă materia de studiu*. Și urmează argumentul sub forma unui dialog între realizator și un grup de eleve de liceu. Dialogul debutează cu aserțiunea unei eleve despre orele opționale, despre partidele politice, care *din întâmplare* le fac la școală. Concluzia implicită pe care o trage ascultătorul este că elevele sunt la liceu în ani terminali și aceste ore sunt interesante tocmai prin ineditul lor. Înseamnă că ce s-a studiat în anii de educație civică și cultură civică nu a fost de un real folos pentru a discerne în momentul votului – *și cred că ne ajută foarte mult pentru că nu știam mai nimic*, consideră interlocutoarea, care continuă, răspunzând la întrebarea redactorului, că a fost o șansă pentru ei, de care nu beneficiază mulți. Disputa dintre eleve denotă un nivel de cunoștințe despre partide, programe, deși, în subsidiar, se simt și influențele mediului familial care orientează simpatiile politice. Pe ansamblu disputa este mai mult emoțională, cu final deschis.

Dacă primul insert a fost introdus direct, fără detalii, cel de-al doilea este anunțat printr-o frază lapidară:

Schimbare de atmosferă (scurtă pauză) și de atitudine.

Accentuarea finalului primei sintagme urmată de pauză și din nou cuvânt accentuat, pauză și ton descendent de final de frază pun în evidență un alt procedeu stilistic, enumerarea și aliterația, nu întâmplător cei doi termeni încep cu aceleași foneme – **at**.

Trecerea de la tabloul anterior este bruscă și ambiguă. Apoi ciripitul păsărelelor orientează interpretarea semnificanților sintagmei, schimbare de atmosferă, conotațiile ar fi spațiu extrașcolar, parc, libertate, lipsa rigorilor școlare. Urmează dezambiguizarea celei de-a doua părți a propoziției, *și de atitudine*, dar din intervenția redactorului înțelegem că deși suntem în parcul Cișmigiu totuși a doua secvență a discursului va avea ca subiect un venerabil colegiu național unde au învățat importante personalități culturale românești. Tentația pentru cunoscători este să stabilească numele colegiului, iar ceilalți ascultători așteaptă să le fie dezlegată ghicitoarea. Dar misterul persistă, următoarea frază descrie atmosfera din parc, care nu este prea prietenoasă, ritmul frazei este sugestiv – *Soare cu dinți / lume puțină* – accentuarea ultimei silabe a ultimului cuvânt a sintagmei, apoi pauză pentru a accentua atât prima parte a propoziției cât și cea care urmează. Singura intonație este accentuarea anumitor cuvinte și pauzele.

... Într-una din extremitățile parcului Cișmigiu se găsește un venerabil colegiu național. Unde au învățat, printre alții, / George Călinescu / și Ion Barbu. Soare cu dinți, / lume puțină. La câțiva metri de banca pe care m-am așezat, doi băieți și o fată, / care bănuiesc că s-au dedat unui obicei vechi / de când școala: /

chiulul. Bănuială greșită / cel puțin în cazul unuia dintre băieți / care ezită în primă instanță să vorbească.

Într-un parc, în apropierea unei școli, prezența unor tineri în timpul programului școlar duce cu gândul la chiul, accentuarea scoate în evidență acest lucru. Nimic nou, acest obicei este foarte vechi. Dar nu aceasta este motivația, mai ales pentru unul dintre băieți. Pe parcursul începutului celei de-a doua secvențe aparenta juxtapunere a frazelor creează o tensiune, pare o lipsă de coeziune a textului ce împiedică formarea sensului. Este numai o aparență, autorul alătură imaginea vechiului colegiu unde au învățat *George Călinescu* și *Ion Barbu* cu un alt tablou, trei tineri care într-o zi friguroasă, în timpul programului școlar, stau pe o bancă în parc. Ultima frază contrazice și explicația pe care și noi, ascultătorii, și autorul o dă – chiulul. Prima frază a insertului lămurește misterul și detensionează situația. Sintagma *schimbare de atmosferă și de atitudine* se lămurește de abia prin introducerea insertului, schimbarea de atitudine presupune mai mult decât o altă opinie politică, presupune alte valori, un alt mod de a recepta societatea, de a selecta modelele. Stilistic autorul folosește antiteza, care este întregită mai ales prin introducerea insertului foarte sugestiv.

Lipsa de coerență și de sens a acestei părți a începutului secvenței pune în evidență lipsa de sens a vieții tânărului interlocutor, modul său de a privi și înțelege realitatea. Inițial recunoaște importanța relației școlă – cunoștințe și refuză să răspundă, dar la insistențele interlocutorului își nominalizează favoritul. Din intonația folosită se poate intui spiritul de frondă. Este conștient că interlocutorul său nu are aceeași opinie cu el și continuă să vorbească în argou – *e super marfă*. Redactorul intră în joc folosind și el argoul – *și în afară de el ți-a mai sărit cineva în ochi*, care implicit sugerează criteriile de selecție care sunt pur subiective, ca și comportamentul favoritului de altfel. A-ți sări în ochi presupune ca cineva să-ți atragă atenția în principal printr-un aspect legat de imaginea sa. Apoi, în următoarea întrebare, redactorul folosește un neologism – *ar fi hazardat să te întreb despre / platforma politică a lui Gigi Becali*. Întrebarea, atât prin modul de formulare cât și prin cunoștințele pe care le necesită răspunsul, demonstrează diferența dintre simpatizarea unui candidat și obiectivele politice pe care și le propune, alături de partid, prin programul de guvernare. Program care îți permite ulterior să analizezi activitatea politică a alesului tău. Este o paralelă între emoțional și cognitiv. Prima parte a întrebării anunță o schimbare de mod de abordare a subiectului, de aceea apare o scurtă pauză și apoi urmează partea a doua a întrebării despre platforma politică a lui *Gigi Becali*.

Întrebările folosite de redactor sunt deschise, incită interlocutorul să răspundă și orientează interpretarea mesajului de către ascultător. Pentru ascultătorii care selectează emoțional liderii politici, întrebările redactorului și chiar răspunsurile tânărului oferă o altă perspectivă asupra alegerilor. Deși gândirea lor, din lipsa de cunoștințe, este stereotipă și ar avea tendința să spună că toți politicienii sunt o apă și un pământ, totuși prin intermediul acestui dialog se privesc ca într-o oglindă, iar această imagine este mai bine conturată după ce vor asculta și ultimul insert cu alt tip de tineri.

În general argoul ascunde o lipsă de cunoștințe, atât de semnificanți cât și de semnificați, dar și un spirit de frondă. Tânărul este dezamăgit de ceilalți politicieni, iar în imaginea *Gigi Becali* se recunoaște, ca nivel cultural și-i oferă și un sens. Acesta deși nu se deosebește prea mult de el, așa cum îl percepe din mass-media, totuși a acumulat o avere considerabilă – e „marfă”.

În a treia secvență a reportajului ne continuăm drumul spre vechiul colegiu care încă nu are un nume. Insertul scurt introdus ne sugerează reîntoarcerea în atmosfera școlară. Este topicul acestei secvențe. Dacă primul interviu debuta cu răspunsul unei eleve, acum vorbește o profesoară care anunță tema orei ce urmează să se desfășoare – despre partidele politice din România. Insertul se încheie și intervine redactorul care ne prezintă vocea din insert și introduce dialogul următor folosind informații probabil din partea de început a dialogului pe care noi nu îl vom audia. Aflăm, așa cum fusesem informați la începutul reportajului, că la clasa a douăsprezecea, la disciplina istorie, se discută despre teme precum funcționarea democrației românești în doar cinci, șase ore de curs. Motivația este materia multă care trebuie parcursă, la care se adaugă și pregătirea pentru bacalaureat. Aceste informații vin ca o completare la partea

introdactivă a reportajului. Cum se achită de această sarcină, în acest caz, profesorii de științe sociale, istorie? Numărul de ore este redus, dar elevii sunt interesați, la fel și în cazul elevilor din primul dialog. În această secvență avem o scurtă descriere a obiectivelor urmărite pentru aceste teme, din punctul de vedere al dascălului. În răspunsul profesoarei de istorie apar termeni ambigui precum – *semidemocrație, democrație clară*, a căror interpretare rămâne la latitudinea ascultătorului. Ei conotează o carență de interpretare, cel puțin, susținută și de tonul nesigur cu care rostește acești semnificați. Conceptul de democrație nu are o reprezentare clară în mintea profesoarei. O convergență a opiniilor receptorului și emițătorului se realizează doar prin intermediul liniei melodice a răspunsului, sensul este deteminat paraverbal.

Discuțăm de ce se întâmplă în afara statelor/ noastre, / ce se întâmplă la noi în țară, ăăă, realizăm că lucrurile nu sunt tocmai la fel, că / democrația / noastră este o semidemocrație practic. E adevărat că generația de astăzi / e / oarecum revoltată de ceea ce se întâmplă ....⁴

Receptorul poate presupune că, prin comparație cu alte democrații, democrația românească este incompletă, accentul cade pe negație și pe semnificantul *la fel*. Iar carențele sunt, în special, în modul de aplicare a ei. Și pentru că democrația este doar o semidemocrație și nemulțumirea elevilor nu este totală, ci ei sunt oarecum revoltați.

Următoarea întrebare a redactorului orientează dialogul spre tema propusă la începutul reportajului, criteriile pe baza cărora votează tinerii. Răspunsul conține însă și opinia personală a profesoarei după modul în care accentuează cuvintele, după linia melodică care este mai coerentă decât în răspunsul anterior. Dacă la început linia melodică este frântă de pauze provocate de timiditatea în fața microfonului, poate, sau de lipsa unor obiective clare legate de această temă, cel de-al doilea răspuns are tonul este mai ferm, ideile mai bine conturate. Revolta elevilor este și revolta sa.

Cred că întâi de toate / îi influențează caracterul persoanei respective. / Să fie o persoană cu coloana vertebrală, / care să-și mențină promisiunile electorale, /ăă / care să meargă pe ideea aceea de democrație / clară, ă, eu știu, de înlăturarea corupției, pentru că sunt destul de înverșunați împotriva acestei corupții..

Semidemocrația este datorată corupției, iar democrația clară ar presupune eradicarea corupției, este interpretarea pe care o poate da ascultătorul pornind de la această aserțiune a profesoarei. Ambiguitatea termenului semidemocrație se restrânge. Metafora folosită, *o persoană cu coloană vertebrală*, ar conota în acest context demn, cinstit, curajos chiar după modul cum accentuează cuvântul clară, din sintagma *democrație (pauză) clară*. Nu orice fel de democrație ci una clară, care ar consta în principal în înlăturarea corupției într-un mod tranșant. Opinia cadrului didactic ar fi că principalul criteriu de selecție ar fi caracterul liderului politic mai mult decât cunoștințele, competențele și programul de guvernare. Iar corupția ar fi principalul inamic al țării și locuitorilor ei.

Răspunsurile elevilor sunt mult mai nuanțate și autorul reportajului pune în evidență acest lucru. Deși intervenția sa înainte de insert, *iar exemple de discernământ mi-au fost furnizate cu ghiotura*, ar orienta sensul de interpretare spre ironie, spre înțelesul contrar, lipsa de discernământ, răspunsurile elevilor conținute de acest ultim insert modifică sensul interpretării mesajului din această secvență. Fraza a avut rolul de a crea o tensionare a situației evocate și a pune în relief opiniile elevilor. Răspunsurile arată o maturitate în gândirea acestor tineri, criterii clare de departajare și, foarte interesant, o asumare a responsabilităților ce le revin în planul pe care politicienii îl propun pentru viitor. Ele denotă o mai bună înțelegere a situației actuale chiar decât cadrul didactic care îi îndrumă. Ceea ce ne sugerează că au și alte surse de informare, influența familiei, a mediului.

Privind retrospectiv cele trei secvențe care formează reportajul putem spune că ele creionează trei categorii de tineri. În prima secvență nu știm liceul și nici clasa în care sunt elevele

---

⁴ Semnul „ / ” reprezintă pauza în timpul vorbirii, iar partea îngroșată a cuvântului reprezintă silaba accentuată.

care dialoghează cu redactorul, aflăm că în cadrul unei ore opționale, la care participă toți elevii, au discutat despre programele partidelor, realizări, nerealizări, totuși disputa încinsă ad hoc denotă o abordare subiectivă a subiectului. Filtrul prin care sunt trecuți principalii lideri politici, *Traian Băsescu și Adrian Năstase*, este mai mult afectiv decât cognitiv. Percepția lor este de spectatori la o întrecere.

Secvența următoare schimbă planul. Tânărul interlocutor are doar șapte clase și-și recunoaște incompetența pentru această temă, dar totuși a votat și va vota. Are un favorit pe care-l va vota doar pe criterii afective. Tânărul este reprezentativ pentru categoria defavorizată. Din motive obiective sau subiective, nu are acces la cunoștințe care i-ar permite înțelegerea informațiilor din mass-media, în special de la televizor, care probabil reprezintă principala sursă de informații. Cadrul în care este plasat pune în evidență izolarea lui de societate (*soare cu dinți, lume puțină*). Este în parcul din apropierea unui vechi colegiu și nu în interior unde se găsesc tinerii de vârsta lui. Toate aceste informații despre interlocutorul din următorul dialog autorul le dă gradat menținând o umbră de ambiguitate. Sensul întregii introduceri a celei de-a doua secvențe devine explicit de abia cu prima frază a dialogului prin care tânărul ne informează despre situația sa, a abandonat școala.

Urmează apoi a treia secvență cu un alt tablou. Intrăm în vechiul colegiu unde au învățat nume ilustre. Primul dialog este cu profesoara de istorie, apoi cu doi din tinerii din clasa a douăsprezecea care urmează să voteze. Prin această succesiune se compară opiniile adulților, a dascălului în cazul de față, și a elevilor care la revoluție aveau doar trei ani. Profesorul este spectator, iar elevii își asumă rolul de jucători în echipa politicianului care propune reguli clare, explicite și de perspectivă prin programul său electoral.

Privit pe ansamblu, prima secvență este în antiteză cu cea de-a doua. Efectul este accentuat de antiteza dintre a doua secvență și cea de-a treia. Iar în cadrul ultimei secvențe și cele două inserturi, al profesoarei și al elevilor, putem spune că sunt în antiteză, deși nu atât de pregnant ca în cazul precedent. Tensiunea este gradată pe tot parcursul materialului prin modul de aranjare a inserturilor și prin intervențiile redactorului. Intervențiile manifestate prin întrebări sau aserțiuni au rolul de a pune în evidență argumentele care susțin tema propusă.

În primul dialog redactorul pune o singură întrebare:

Câtă lume merge la această / **oră** opțională?

Accentul cade pe adjectivul pronominal câtă tocmai pentru a argumenta ce a afirmat în introducere, că unii dintre elevi găsesc interesantă această materie. Iar pauza și apoi accentuarea cuvântului *oră* are rolul de a atrage atenția ascultătorului asupra răspunsului. Următoarea intervenție atrage atenția asupra aplicației practice, disputa dintre eleve care pune în evidență criteriile pe baza cărora își selectează politicienii preferați (Cât ai clipi se încinge o dispută electorală după aproape toate regulile).

În al doilea dialog întrebările au același rol de a descrie modul de selecție a politicianului favorit. În acest caz este o succesiune de întrebări și răspunsuri, care ne arată tocmai lipsa de perspectivă și coerență a vieții tânărului.

În prima parte a ultimei secvențe, dialogul cu profesoara de istorie, întrebările au rolul de a limita divagațiile interlocutorului și de a obține informații care să întregescă tema propusă. Partea a doua este o argumentare a răspunsului profesoarei, că tânăra generație are putere de discernământ. Intervențiile redactorului sunt scurte aserțiuni care orientează ascultătorul spre temele de interes pentru cei doi tineri intervieuați. Concluzia finală pe care ne-o transmite jurnalistul, în urma argumentelor aduse, este că tânăra generație are putere de discernământ.

Finalul de o ironie benignă întărește această concluzie. Parte din această generație, pe care adulții o privesc poate cu oarecare neîncredere datorită noilor lor preocupări, este pregătită să se implice în viața politică și socială a României.

Strategia pe care și-a propus-o autorul este de a reflecta modul în care percep realitatea politică tinerii, selectând trei categorii considerate cele mai reprezentative. În cazul interviurilor cu elevii nu se precizează la ce școli învață ei tocmai pentru a nu particulariza dialogul. Introducerea inserturilor cu dialogurile în direct pe lângă rolul fatic și de transpunere a ascultătorului în atmosfera specifică temei are și un important rol argumentativ. Aceleași lucruri narate de autor nu ar fi avut același impact. Inserturile descriu cel mai bine personajele pornind

de la modul de formulare a mesajului, dar mai ales a modului de *interpretare*. Intonația, accentele pe anumite cuvinte pun în evidență coerența și profunzimea gândirii, nivelul de înțelegere a tinerei noastre democrații care a luat naștere, practic, o dată cu ei. Succesiunea de voci creează o polifonie care include și ascultătorul, care din membru pasiv devine membru activ al dialogului prin interpretarea pe care o dă. Interpretantul fiecărei secvențe este diferit, iar trecerea de la o secvență la alta presupune și o focalizare a atenției pe noul tablou, dar și o continuitate a interpretării, care prin comparație creează un efect centrifug al interpretării. La final interpretarea este centripetă, toți interpretanții de pe parcurs converg spre un interpretant final, în parte diferit pentru fiecare ascultător în funcție de enciclopedia personală, dar pe un schelet comun pentru toți. Fiecare receptor, însă, pe parcursul procesului de interpretare, indiferent de opiniile proprii, va face comparația între cele trei categorii de tineri supuse atenției, iar concluziile atât explicite cât și implicite dacă nu vor schimba, cel puțin vor adăuga ceva la interpretantul realității politice și sociale pe care fiecare dintre noi îl avem. Aceste trei tablouri care îmbinate dau o imagine de ansamblu a tinerei generații, de fapt reprezintă o oglindă a societății românești actuale. Tonul final este optimist, de poveste cu happy-end, care amintește că personajele principale sunt tinerii și mai au puțin timp până vor intra în linia întâi.

Aceasta este strategia autorului reportajului. El a decupat din materiale mai ample realizate cu intervievații aceste secvențe pe care le-a îmbinat ulterior. Nu putem spune că acest tablou final a rezultat din investigarea realității, ci doar să ne bazăm pe buna credință a redactorului, care a recreat realitatea în procesul de redactare a materialului final. E adevărat că obiectivele propuse inițial s-au mulat pe realitatea găsită pe teren, dar și selecția bucăților de material trebuia să corespundă acestor obiective. Ținând cont de contextul politic când a fost emis reportajul pe post, înaintea celui de-al doilea tur de scrutin la alegerile prezidențiale, putem bănuși că unul din obiective este de a influența alegătorii. Dar, în material nu a fost nominalizat explicit un candidat sau un partid, iar ultimul insert punea în evidență tocmai criteriile logice după care un alegător își poate alege candidatul favorit.

Tonul redactorului pe tot parcursul intervențiilor a fost neutru, sugestiile implicite în mare parte se datorează pauzelor în timpul enunțării. Pauze care aveau atât un rol de a-și controla ritmul respirator, dar mai ales de a pune în evidență procedeele stilistice, cuvintele cheie, de a crea sensul mesajului în paralele cu procesul de recreare a sensului de către ascultător. Ritmul materialului tinde spre simetrie, greșit pe sintaxa liniară. În mare majoritate frazele sunt formate doar dintr-o singură propoziție, ceea ce dă impresia de ritm sacadat, o succesiune de informații care par juxtapuse, dar care în procesul receptării, și prin coroborarea cu dialogurile inserate, se înglobează și creează o imagine unitară. Strategia autorului este să nu distragă atenția receptorului prin intonație, ci tocmai acest stil sec să pună în evidență dialogurile inserate. Pauzele dintre sintagme și durata accentuării cuvintelor cheie sunt cele care pun în evidență ritmul reportajului și implicit dau sensul materialului.

Prin comparație cu discursul jurnalistului, unitățile suprasegmentale au un rol mai sugestiv în decodarea intervențiilor intervievaților. Dincolo de indicii suprasegmentali toate intervențiile conotează implicit interpretantul emoțional al reprezentărilor pe actanții care le au despre personajele politice amintite.

Privit pe ansamblu întregul discurs este pertinent, produce un interpretant indiferent de palierul cooperării interpretative la care se găsește receptorul, în funcție de enciclopedia proprie. Indicii și semnalele folosite pe parcursul succesiunii temporale a materialului își îndeplinesc cu succes scopul fatic, iar împletirea sintactico-semantic-pragmatică și stilistică, ca rezultat al ritmului specific acestui material, determină modul de interpretare. Semnificațiile secvențelor juxtapuse eliberate prin enunțare continuă să dea naștere la noi interpretanți și după ce difuzarea materialului s-a încheiat. Forței centripete caracteristică procesului amalgamării îi corespunde o forță centrifugă, mult mai intensă, la nivelul procesului de receptare și interpretare. Și un rol foarte important îl au în acest caz tocmai ritmurile diferite ale actanților participanți, care se pun în valoare reciproc prin conotațiile generate paraverbal și nonverbal.

Bibliografie

- Bougnoux, Daniel *Introducere în științele comunicării*, Iași, Ed. Polirom, 2000
- Baylon, Christian, Mignot, Xavier, *Comunicarea*, Iași, Ed. Universității Al. I. Cuza, 2000
- Boyd, A *Broadcast journalism Tehniques of Radio and TV News*, Oxford, Fourth Edition, 1997
- Austin, J L, *Cum să faci lucrurile cu vorbe*, București, Ed. Paralela 45, 2003
- Hartley, John *Discursul știrilor*, Iași, Ed Polirom, 1999
- Mcquail, Dennis, *Comunicarea*, Iași, Ed. Institutul European, 1999
- Sfirlea, Lidia, *Pronunția românească literară <stilul scenic>*, București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1970